

Kunskapslyft är att ta vara på erfarenheten

Presentation av en frivillig insats:

Erfarenhetskollegiet *dia* L O G O S □

Av José Luis Ramírez

År 1968 inrättade Nordiska ministerrådet på Skeppsholmen i Stockholm ett nordiskt institut för samhällsplanering, vanligen kallat Nordplan, som nedlagts efter 30 års verksamhet, den 30 juni 1997. En forskarutbildning i samhällsplanering påbörjades 1971. Sedan den värmländske kulturgeografen Gunnar Olsson (numera professor vid Uppsala universitet) tillträdde sin professorstjänst vid Nordplan 1978, tog denna forskarutbildning fart och formades till en osedvanligt kreativ och stimulerande form för doktorandskolning och -handledning. Kännetecknande för den var dess bredd

jag brukar säga att vi rörde oss över hela kunskapsspektret, från geologi till teologi – men också dess akademiska frihet och kompromisslöshet. Utbildningen bedrevs i form av noggrant genomtänkta seminarier som ägde rum på olika håll i hela Norden och med väl förberedda studieresor till andra utomnordiska länder, där vi stiftade bekantskap med framstående föreläsare från olika ämnesområden¹. Här handlade det inte om att *lära sig* samhällsplanering; de som sökte sig till utbildningen hade redan en gedigen erfarenhet av främst kommunal eller statlig tjänstgöring eller av forskning. Det som eftersträvades var en fördjupad insikt i vad samhällsplanering som modernt samhällsfenomen, särskilt i de nordiska länderna, innebar. Ett samhällskritiskt, historiskt och filosofiskt synsätt genomsyrade utbildningen, där relationen individ/samhälle och de fenomen som uppstår i denna skärningspunkt ständigt var i fokus och där olika kunskapsteorier, beteendestudier och språkfilosofiska spörsmål testades som förståelseinstrument på aktuella samhällsföreteelser. Antalet deltagare var begränsat för varje ny kursperiod, som påbörjades vart 3:e år, till högst 20 från hela Norden, vilket ledde till att bara de bäst erfarenhetsmässigt kvalificerade och mest motiverade blev antagna. Detta bidrog också till att deltagarnas ålder redan vid utbildningens början – med några undantag – låg över 35 år och ett flertal befann sig redan vid 50-års gränsen. Konkurrensen om de få platserna vanns naturligtvis av dem som hunnit längst och dessa var alltid äldre. Dessa människor ville ofta följa utbildningen och skriva sina avhandlingar, inte för karriärens skull, utan för att skapa ett läsbart vittnesmål om deras erfarenhet. Vad mig själv anbelangar, med det bagage av klassisk filosofi och språk som jag bar med mig sedan tidigare, fick jag möjlighet att medverka i utvecklingen av en Aristotelesbaserad humanvetenskaplig handlingsteori som börjar ge akademiska frukter på olika håll.

¹ En beskrivning av utbildningens innehåll samt om deltagare och medverkande återfinns i *Chimärerna - Porträtt av en forskarutbildning*, sammanställd av Gunnar Olsson, Nordplan, 1995.

Fr o m 1980 erhö ll Nordplan egen examinationsrätt. Tio år senare ifrågasattes dock forskarutbildningens nytta och intagningen av nya forskarstuderande stoppades. Doktorsdisputationerna slutade 1995, två år innan institutet som sådant avskaffades. Den nordiska byråkratin förstod aldrig riktigt värdet av denna högtstående bildningsverksamhet. Den dåvarande svenske kulturministern Bengt Göransson ansåg att den bara omfattade en elit och var därför inte värd att behålla. Den norske kulturministern Gudmund Hernes led av ett maniskt förakt för små institutioner. Rent kostnadsmässigt var emellertid verksamheten försumbar för Ministerrådets budget. Deltagarna finansierade själva sitt deltagande och bedrev denna forskarutbildning vid sidan av sina ofta höga ämbetsmannapositioner eller sina forskartjänster. Icke förty fick utbildningen höga resultat. Av sammanlagt 72 utbildade blev 33 doktorer (20 av dem disputerade på Nordplan och 13 vid annat lärosäte). Femton av dessa har sedermera blivit professorer. Med nordiska mått mätt är detta resultat procentmässigt högre än vad som uppnås vid andra akademiska institutioner.

Avskaffandet av denna unika utbildningsform ägde rum samtidigt som en ny universitetsideologi började göra sig gällande i Sverige. Grunddragen i denna ideologi består i en instrumentalisering av kunskapsbegreppet och i en konsumistisk uppfattning av vad lärande innebär. Endast det som tids- och kostnadsmässigt blir effektivt anses besitta kvalitet nog. Effektivitet betyder då kortsiktiga vinster; kvalitet reduceras till kvantitet och det som inte kan mätas betraktas som värdelöst. Kunskap och livserfarenhet har begått skilsmässa. Ett samhälle som säger sig vara mån om sina resurser är ändå berett att låta ett helt livs erfarenhet begravas med den kropp som burit den. "Människor i 35-årsåldern och därutöver göre sig ej besvär" är den nya devisen i svensk forskarutbildningspolitik. Universitetet ska bli en massiv läroinrättning för icke till åldernkomna. Samtidigt som kursandet och utbildandet sprider sig över alla sysslor och upp i alla åldrar, vill man förhindra en mogen människa från att skriva en doktorsavhandling och betrakta den som sitt livsverk. Vi lever längre, allt fler uppnår pensionsåldern med tanke- och kroppskraften i behåll. Tänk om människor som nått en viss ålder skulle uppmuntras att överlämna sin syssla åt någon yngre och erbjuds möjlighet att reflektera, bearbeta och formulera sin livserfarenhet. Vilket kunskapslyft för vårt samhälle!

Mot bakgrund av dels Nordplans nedläggande och dels den nya diskussionen kring den högre utbildningen växte en idé fram om att låta erfarna människor komma samman och bedriva en fristående verksamhet i syfte att hantera, uttrycka och tillkännage sin vunna erfarenhet. Det skulle inte handla om en amatör- eller förströelsemässig verksamhet, utan om en efter alla konstens regler akademisk utbildning med sikte på att skapa det livsverk som inte längre får författas med stöd av offentliga medel eller inom offentliga institutioner, om man inte hunnit bli doktor i unga år. Idén fick namnet "Erfarenhetsakademin".

För två år sedan bildade vi det s k Erfarenhetskollgiet och inom det, som ekonomisk förening, skapades Forskarkooperativet *dia L O G O S* ,för att möjliggöra viss ekonomisk självförsöjning och egen publikationsverksamhet. I Erfarenhetskollgiet ingår några personer med doktors- och docentkompetens som kan bidra med lämplig akademisk handledning och kollgiet skulle t o m kunna anordna egna fria disputationer. Vi hoppas att några av deltagarna i de äldre årgångarna ska begåva oss med egna avhandlingar. Några medel för dessas avhandlingsarbete förutom tryckkostnader behövs inte. Det handlar om självförsörjda människor som finner en sådan användning av tiden som meningsfull. Möteslokal behövs dock och all undervisningsverksamhet kan kanske inte bedrivas på frivillig basis. Vi har lärt oss att det inte bara är viktigt att samla fakta utan framförallt att famla sakta. Under de gångna två åren har vi genomfört några seminarier om erfarenhetskunskap och handlingsfilosofi. Det aristoteliska spåret har varit ett återkommande inslag. Gentemot den gängse dikotomin "kollektiv/individ" har vi rest alternativet "gemenskap/person" och vi försöker tillämpa det i vår forskning och i vårt arbetssätt. *Vi vill inte leva som vi lär, vi vill lära som vi lever.* Det är detta som är erfarenhetskunskapens valspråk. Under våren 1997 hade de forskare som bildar forskarkooperativet en serie seminarier som resulterade i en metodologisk skrift betitlad "Forskande i gemenskap", vilket betyder att den kooperativa kunskapsutvecklingen blev både det tillämpade arbetssättet och studieföremålet.

Vi är nu i begrepp att starta en seminariereserie kring temat Självbiografier. Vi avser att börja med studier av biografien som forskningsmetod, fortsätta med några kända intellektuella självbiografier (Vico, Stuart Mill, Collingwood, t ex) och sedan övergå till att författa och gemensamt diskutera egna erfarenhetsberättelser. Vi vill med detta bidra till att fördjupa deltagarnas självreflexion och uppmuntra dem att skriva uppsatser och avhandlingar om deras personliga utveckling och deras yrkeserfarenhet. Samhällsutvecklingen går så fort att det man lär sig i skolbänken ofta är för gammalt när man kommer ut i yrkeslivet. Man får då lära sig på egen hand så gott det går. Den viktigaste kunskapen är ofta inte den som inhämtades under studietiden, utan den som utvecklats därefter. Det är också denna kunskap som håller på att gå förlorad, ty den blir sällan sammanställd och den lämnar därför knappast några spår till de efterkommande. En doktorsavhandling måste också bli bättre om den inte endast bygger på böcker och studier. Det är bra om studierna hunnit sjunka och mogna genom flera års livs- och yrkeserfarenhet.

Ett annat viktigt syfte för Erfarenhetskollgiet är att söka sig till den kulturellt näraliggande kunskapen och erfarenheten som blir glömd medan man spejar efter profeter från fjärran som talar helt andra språk än vårt. Vi har ställt som en viktig målsättning för oss att gräva fram, studera och publicera viktiga arbeten

som författats på svenska av människor vars insatser fallit i glömska. Kultur är inte slit och släng. Erfarenhet innebär minne och tradition och är inte bara en personlig egendom utan en gemensam skatt att förvalta. Alla vi som antingen är födda i landet eller valt att samverka utifrån en nordisk kulturidentitet, får inte bortse ifrån att denna formats i en historia och i ett tungomål. Utan att känna någonting om de idéer och de livsideal som skapade det samhälle i vilket vi befinner oss och samverkar idag, kan vi aldrig utveckla en fortsatt levande gemenskap. En ensidig utbildningspolitisk satsning på samhällsvetande med åsidosättande av historiemedvetenheten är förödande för människors kulturella identitet och kreativa samlevnad. Inom Erfarenhetskollegiet har vi därför föresatt oss att försöka lyfta fram det svenska 1800-talets bildningsideal och studera verk av Benjamin Höijer eller Erik Gustav Geijer, för att ta två exempel. Vi vill dock även uppmärksamma andra mera samtida tänkare som blivit orättvist åsidosatta eller bortglömda i ett samhälle som inbillat sig att allt som är rätt och riktigt har sagts eller måste sägas på engelska. Vår forskarkooperativ har börjat ge ut och tillkännage skrifterna av den svenske filosofen Folke Leander, kring vilket några seminarier redan är planerade. Vi söker också möjligheter att få framlidne Göteborgsprofessorn Ingemar Dürings bok om Aristoteles², en av de mest framstående verken som skrivits om den grekiske filosofen, översatt från tyska till svenska. Känner någon i läsekretsen sig uppmanad vore det förträffligt.

Erfarenhetskollegiet *dia* L O G O S□ har i övrigt antagit en deklARATION som väl uttrycker vårt synsätt och vår målsättning. Detta vill vi:

- i ett samhälle där all konst blivit vetenskap, påminna om att även vetenskap i grund och botten är konst
- i ett utbildningssystem där kunskapen behandlas som ackumulerad boklärdom, hävda den i övning personligt förvärvade kompetensen som grund för ett äkta kunskapssamhälle
- i en tid då åldern kunskapsmässigt undervärderas och föraktas, försvara den med åldern förvärvade kunskapen som en viktig resurs för samhällets överlevnad
- i ett högskolesystem som vill hindra doktorsavhandlingar från att vara ett livsverk och som hävdar att trettiårsåldern är den enda lämpliga för en doktorsexamen, finna former som kan stimulera äldre erfarna människor att ge akademiskt uttryck åt sin livserfarenhet och låta den leva vidare, befrukta ny kunskap och främja generationsmöten

² *Aristoteles. Darstellung und Interpretation seines Denkens*, C. Winter Universitätsverlag, Heidelberg, 1966. Det finns en spansk översättning, men ingen svensk.

- i en tid då globaliseringen förstärker den kulturella historielösheten, öka kunskapen och medvetenheten om den glömda svenska tanketraditionen och idéhistorien

- samla medlemmarna och andra likasinnade till olika arrangemang som kan främja värdet av erfarenhetskunskapen i samhället

JOSÉ LUIS RAMÍREZ är filosof och fil.dr i samhällsplanering vid f d Nordplan,
numera **NORDREGIO**